

Vytvarovat Golema bez jeho bytostné přítomnosti, pouhou asociací – Jan Jindřich Karásek

1.

Po polo-rozbitých burešovských schodech přicházím s pravidelností fanouška na další z vernisáží galerie Garáž. Už z dálky slyším pár letmých hlasů a vím, že jdu nejen za uměním, ale také za určitou komunitou spřátelených nadšenců. Těch, kteří ČINY, jak vedoucí své vlastní výtvarné instituce, Vojta Skácel, své události trefně nazývá, aktivně sledují a chtějí být jejich součástí.

Čím dál víc se v kontextu (nejen výtvarného) umění mluví o takzvaném „safe space“, tedy bezpečném prostředí, kde člověk může být sám sebou. A pokud jsem na takový v našem malém Zlíně narazil, byla jím jednoznačně Garáž. Setkání nad uměním jsou až na poctivě připravený a kurátorovaný úvod spíše neformálního charakteru. Jsou to události, které lákají místní zapálené znalce, ale také náhodné kolemjdoucí a hlavně majitele okolních, čistě užitkových garážních prostorů. Takových, kde se sice nevystavuje, ale zase pracuje, kutí, a hromadí všechny podivné artefakty, jež v domácnosti ztratily užitečnost, ale jednoho dne by ji zase mohly získat. A tak šup s nimi do těchto baťovskey oranžových krychlových úkrytů.

Nedávno proběhlá výstava v Krajské galerii nazvaná *Obsese* mohla po vzoru populární americké reality show *Válka skladů* klidně pokračovat právě tam, v burešovských garážích, s výkladem improvizujícího kurátora, který sice netuší, co dalšího uvidí, ale podle tématu *posedlosti sbíráním všeho, co se dostane do rukou*, musí kontextualizovat právě viděné – vytvářet koncept z nahodilosti, která teprve čeká na určení.

Naši zlíňští krajané jsou ostatně často otevření k tomu ukázat, jaké poklady ve svých úložných, ve svých soukromých *Stínadlech* skrývají. Pokud jsem u nás někdy viděl autentický art-brut, bylo to tam, v pokročilých hodinách dávno po odstartování vernisáží a dernisáží, kdy se návštěvníci akce – doslova – *odvedle* rozhodli udělat nám mimoňským *intelektuálům* (řečeno s laskavým posměchem a zároveň s opatrným respektem k vzájemné jinakosti) svéráznou komentovanou prohlídku všeho, co za svého života nashromáždili.

Autofikce nikoli románová, která se poslední roky nejčastěji skloňuje, ale ta garážová. Tedy z podstaty autentická, protože nikdy nebyla určena jinému pohledu než těch, kteří ji pro sebe shromažďovali. Tvořená harampádím, starými fotkami, rozbitým nábytkem, co se jednou snad spraví, a veskrze vzpomínkami, které nejde smazat a zároveň nejde pořádně držet. A tak je nesou odklizené objekty, co nechceme moc blízko, protože neslouží a někdy dokonce bolí. Ale zahodit je úplně? To ne.

Garáž je kunst für alle, v tom nejlepším slova smyslu. Kdo přijde a projeví zájem nebo „pouhou“ zvědavost, která je ale v určitých (akademických i neakademických) kruzích svatá, protože opak je apatie, může se na díla v galerii podívat a u lahvového piva nebo kelímku s vínem doptávat autorů či obeznámenějších návštěvníků po významu. Vede to často k zábavným debatám, plným humoru a sem tam konfrontace, když se přeci jen zase ozve, že to přece není umění, *protože to není realistické a i dítě by to namalovalo*.

Ze své zkušenosti to jsou ale na Burešově jen výjimky. Vlastně jen potvrzující, že elitářství kolem výtvarna je zbytečné až na skutečně odborné, uměnovědné, akce,

kam jistá forma nepřístupnosti patří, protože se setkávají teoretici za nějakým účelem.

Kunst für alle – Garáž jako inkubátor myšlenkového tenisu přes síť jménem společenská bublina, mezi výtvarníkem, novinářem, archivářem, profesorem dějin a pak taky kominíkem, zdravotní sestrou, nezaměstnaným pábitem, automechaničkou a podnikatelem, jehož zájem o umění končí u klasických děl, kterých si váží, protože vypadají, že dalo opravdu práci je namalovat.

Druhý často skloňovaný pojem v současném výtvarném diskurzu je také diverzita a inkluzivita. Přestože vysoce položené prostory mimo centrum nenahrávají krom automobilové dopravy těm, kteří jsou pohybově limitováni, což je dnes právoplatně velké téma jiných větších galerií, je zcela bez debat, že v momentě, kdy se tu dostane kdokoliv, bez ohledu na svůj původ v rámci společenské třídy, vzdělanosti, nebo politického názoru, má tu své místo. Komunitní prostor, kde se lidé shromažďují kolem umění, ale také a především kvůli pocitu, že tu každý může patřit. Vyjádřit se a najít parťáka či parťáčku k debatě.

„Jakýkoliv skutečně dobrý obraz se dotýká především absence – absence, které bychom si ale nebyli schopni všimnout, nebýt toho samotného obrazu. A to by byla naše opravdová ztráta,“ napsal ve své doposud do češtiny nepřeložené knihy *The Shape of a Pocket* (tedy *Tvar kapsy*) britský výtvarný teoretik a spisovatel, John Berger.

Přicházím k prostorám Garáže a vidím autorku a svou dobrou kamarádku Elenu Pecenovou °1, kterou znám z našich dávných básnických kruhů, a jejího úžasného partnera v životě i v umění, Vojtěcha Nováka °2, jak se na mě z dálky usmívají a něco si spolu povídají. O malou chvíli později si s nimi už povídám i já procházíme společně obrazy a objekty, které naistalovali do komorní krychle galerie. Mluvíme o jejich rezidenčním pobytu v německém Bielefeldu a o tom, jak s celou koncepcí výstavy přišli.

Později rozebíráme videohru *Cyberpunk 2077*, v které jsme všichni tři v posledním roce prožili hodiny a její „bladerunnerovská“ estetika i zvláště fragmentární způsob vyprávění nás pohltit v našich domácnostech, jako by byl znova lockdown. Vážím si toho, že bez ohledu na médium, v kterém je dílo tvořeno, pořád jsme schopní se jím nechat uchvátit a analyzovat jej dlouho po tom, co jsme od něj odstoupili o několik kroků dál. V tomto případě dohráli. Galerie jako setkávací místo, prostor k reflexi. Letmo zmíníme i druhou *Dunu*, a pak zase zpátky k malbě.

Fernando Pessoa, portugalský básník a spisovatel, nejznámější pro své autobiografické dílo nazvané *Knihy neklidu*, za svého života použil okolo pětasedmdesáti pseudonymů. Chtěl ztratit sám sebe a své předsudky a problémy v jiných životech a osobnostech. Všechna ta jména byla do jisté míry jím, ale s každým dalším se posouval malinko dál sám od sebe, k jinému pohledu. Přibližoval se k popření své příliš definitivní celistvosti.

V kontextu výstavy tak mluvíme o absenci příliš hlasitého Golema, který je vyvolán pouze asociacemi kolem něj. A skrz to docházíme k absenci velkého básníka Pessoa, který je vyvolán do reality jedině svými alter-egy, která ho připomínají.

„Moje minulost je všechno, čím jsem selhal být,“ napsal ve zmiňovaném mistrovském díle, v *Knize neklidu*. *„Literatura je společensky nejuznávanějším*

způsobem, jak ignorovat skutečný život,“ píše dále v tom samém eposu. Co je tedy pak výtvarno?

Čas ubíhá svižně, a přestože jejich slíbený autorský úvod měl už před nedávnem začít, vyprávíme si dál, protože pravidelní návštěvníci galerie teprve přichází se svým typickým zpožděním, které je ještě umocněné tím, že se zcela výjimečně začíná už v pět odpoledne, nikoli k večeru.

A to proto, že Elena s Vojtou potřebují stihnout vlak v osm, aby se mohli vrátit do jejich bydlení v Pardubicích. Chvíli zvažovali, že tu budou přes noc, ale když Elenu přepadla nemoc a vyčerpání po nedávných celosvětových cestách až v New Yorku, přehodnotili to. Ale stejně se autorka rozhodla přijet. Nechtěla to zmeškat, ale pouze na tak dlouho, jak jí to síly dovolí. A Garáž jim oběma vyšla vstříc, protože je tam chtěla spolu, a tak šla do pro ni unikátně brzkého startu. *Kunst für alle*. Bez přetváření a falešného sentimentu, vše pro autory. Vše pro návštěvníky.

„Vnímám zde jasnou polohu o vizuální zaznamenání efemerní podstaty mezi představou nezhmotněného a oživení věcí skrze rituál vyvolávání Slovem,“ píše mi kurátor a vedoucí galerie Vojtěch Skácel, když ho žádám na Messengeru o krátké osobní vyjádření k výstavě do článku. Mám radost, což mu o chvíli později sám napíšu, protože mi potvrzuje to, v čem vidím největší přesah malé ale myšlenkově úderné expozice s anglickým názvem *Cobblestone Walks on Its Own*.

„U Eleny a Vojty si cením toho, s jakou lehkostí dokáží uchopit, propojit a vytáhnout ze slova psaného vizuální představu do konkrétní podoby obrazů,“ napsal pak Vojta S. dál.

Autoři odcházejí na vlak. Loučím se s Elenou i s Vojtou. Objímáme se a přejeme si vše dobré. Výstavu uvedli, návštěvníky jí provedli, a teď se zase vrací ke svému životu. My, co jsme zůstali, máme ještě večer před sebou, a i když možná nebudeme celou dobu mluvit o jejich dílech, nějak tam přítomná v našem povídání budou. Ať už tím, že jsou za našimi zády v Garáži, nebo v paměti.

Žádný z čertů namalovaných na vystavených obrazech Golema neevokuje jednoznačně, ale nachází se tam, v symbolu či jednoduchém náznaku. Jsou to obrazy až hypertextové, tím, že vychází přiznaně z literatury Gustava Meyera.

Ale také tím, že jako ta nejlepší současná díla odpovídají na otázku: „Nebylo už dnes vše řečeno?“ jasně formulovaným vyjádřením: „Možná ano, možná ne, ale pojďme tedy s tím, co bylo ztvárněno, vést nový dialog, vedený současným prizmatem.“ Někdy to ani neznámá novátorskou formu, ale nebezpečně starý přístup, který zachovává prostor pro imaginaci dotknutou současnou mentalitou. Golema nevidíme, ale co to o nás říká, když si ho na základě Eleniných a Vojtěchových děl představujeme po svém? Jak takový gigant vypadá?

V absenci autorů vystavených děl si před Garáží dál vyprávíme a je nám dobře. Všimáme si, že Golem chybí, protože obrazy nám řekly, že by tam měl být.

Na co myslím k závěru je fantastická úvaha britského novináře a životopisce, lana Penmana, který napsal ve své knize o kultovním německém režisérovi Reineru Werneru Fassbinderovi, že nedokázal žít skutečný život, a tak musel točit jeden snímek za druhým. Nakonec jich stihl přes čtyřicet, než v šestatřiceti zkolaboval

vlivem svého sebedestruktivního chování. A to proto, že nejbezpečněji se cítil ve světě kamer, světel, herců a umělého prostředí. Ty byly kontrolovatelné.

Oproti jakékoliv jiné galerii v našem kraji nabízí Garáž ponoření do tohoto světa někdy více, někdy méně bezpečných, ale vždy v čase fixovaných obrazů, ale nehrozí se v nich ztratit, protože o chvíli později se staví někdo, kdo se zeptá, co ty čmáranice mají znamenat. *Kunst für alle* a dobře nám tak: pojďme se o tom bavit. Pětasedmdesát pseudonymů Fernanda Pessoy a přes čtyřicet snímků Fassbindera a v každém jiný autor. A jeden neviditelný Golem. Všichni by se tu vlezli a ještě by bylo místo pro jednu malou hruškovici na závěr.

^{o1} **Elena Pecenová** (1994) se ve své praxi zabývá performativním uměním a současnou literaturou. V současné době rozvíjí žánr uměleckých novel. Publikovala dvě básnické knihy *Jako bych očima* (fotografovala stále ty stejné snímky (NAVU, 2022) a *Na cestu zpět si zapínám skryté titulky* (Adolescent, 2023). Je členkou uměleckého kolektivu PGS. Do roku 2021 působila jako šéfredaktorka digitální kurátorské platformy pro současnou poezii *Psí víno* a nadále zde působí jako kurátorka. Je finalistkou literární soutěže Františka Halase a je také držitelkou ocenění v mezinárodní literární soutěži *Básne SK/CZ 2019*. Její performance byly představeny na přehlídkách jako jsou *Pražské Quadriennale*, *FACT FESTIVAL* v Budapešti či na festivalu *Next Wave* v divadle *Komedie* v Praze. Její videa byla prezentována na *Marienbad Film Festival* a ve *Screensaver Gallery* v New Yorku. Byla rezidentkou v centru pro současnou performance *Katapult* v Berlíně, v *Art Center Bakelit* v Budapešti.

Vzdělání:

Mezi lety 2014 až 2016 studovala v ateliéru performance Jiřího Kovandy na UJEP. V roce však 2022 diplomovala v ateliéru *Intermedia II.* na Akademii výtvarných umění v Praze. Během studia byla na stážích například v Šalounově ateliéru pod vedením Pavla Buchlera nebo také v Grafickém ateliéru Vladimíra Kokolii. Dále také na *Faculdade de Belas Artes UPORTO* u Michuela Leala.

Vybrané výstavy:

2023 'G' is for a gumshoe', with Vojtech Novak in C. Rockefeller Center for the contemporary Arts, Dresden

2022 'Clueless Agency', Group Show Curated by PGS in TOKAMAK Golem, Prague

2021 'Every Offbeat Step, Every Footprint Left', Group Show Curated by PGS in Prisoning Museum, Uničov

2020 'Fimbriae Attachment' / performance, Next Wave Festival, Komedie Theatre, Prague

2019 'Sear and Yellow' / performance, Hraničář Gallery, Ústí nad Labem

2018 'But Even Here' / performance, Interim Gallery, Kassel

2017 'Myth About Hand Under Water', Mladí a neklidní Gallery, Prague

2016 'He, She, It' / performance, Rampa Gallery, Ústí nad Labem

2 Vojtěch Novák (1992) je multidisciplinární umělec, nezávislý kurátor a umělecký výzkumník ve švýcarském SARNu. Vystudoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, též studoval na Bezalel Academy v Jeruzalémě, AVU v Praze a ZHdK v Curychu. Zúčastnil výstavních přehlídek jako jsou documenta 14 v Kasselu, Manifesta 11 v Curychu, OFF-Biennale v Budapešti a Alytus Biennial. Svá díla prezentoval na mezinárodní úrovni, např. v Castlefield Gallery v Manchesteru, A.C. Kupper Modern a Perla-Mode v Curychu, 41 Cooper Gallery v New Yorku, brooklynském Open Source a NO MOON, Centru současného umění DOX, Uměleckoprůmyslové muzeum a Národní galerii v Praze nebo v Centru současného umění FUTURA. Byl rezidentem id11 v Delftu, Egon Schiele Centru v Českém Krumlově, Artists Unlimited v Bielefeldu a ISCP v New Yorku. Jeho performance byly prezentovány v Gessnerallee v Curychu, Vorbrenner 15 v Innsbrucku, Polansky Gallery nebo v rámci Pražského Quadriennale. Je finalistou nizozemské ceny Jan Naaijkens Prize. Inicipoval kolektivní vzdělávací platformu Ateliér bez vedoucího a kolektiv PGS zaměřující se na offsite výstavy. Momentálně je součástí kurátorského týmu galerie GAMPA.

Vzdělání:

2012-2019 UMPRUM, Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

2014-2018 Akademie výtvarných umění v Praze, Ateliér hostujícího pedagoga - Artura Zmijewského, Simona Starlinga a Josefa Daberniga

2018 Studio hostujícího pedagoga na UMPRUM - Marie de Brugerolle

2016 Bezalel Academy of Arts and Design, Jeruzalém

2014 Zurcher Hochschule der Kunste, Curych

Vybrané výstavy:

2023 C. Rockefeller Center for the Contemporary Arts, Drážďany

2023 Meetfactory, Performance, w/D'epog, Praha

2023 Laichter House by PGS, Praha

2022 Altes Spital, Viechtach

2021 ISCP, New York

2021 Ljubljana Biennale of Graphic Arts - Iskra Delta w/BCAA, Lublaň

2021 Karlin Studios, Praha

2021 No Moon, Group exhibition, New York

2021 FUTURA, Exhibition-performance w/ D'epog, Praha

GAG Galerie Garáž Zlín

81. ČIN: Elena Pecenová a Vojtěch Novák

Cobblestone walks on its own (♿)

Vernisáž 29. 3. 2024, 18:00, Výstava potrvá do 13. 6. 2024